

Sygn. akt I UK 208/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lutego 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Bogusław Cudowski
SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania U. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o wcześniejszą emeryturę i
wysokość emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 11 lutego 2015 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 26 listopada 2013 r.,

- I. uchyla zaskarżony wyrok i oddala apelację wnioskodawcy,**
- II. nie obciąża wnioskodawcy kosztami zastępstwa procesowego strony pozwanej.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny wyrokiem z 26 listopada 2013 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego z 10 października 2012 r. oraz poprzedzającą go decyzję pozwanego organu rentowego z 8 czerwca 2012 r. w ten sposób, że podjął od 22 maja 2012 r.

wypłatę emerytury pobieranej przez wnioskodawczynię U. K. na podstawie decyzji z 30 czerwca 1994 r., wstrzymując wypłatę emerytury przyznanej na podstawie art. 24 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (ustawy emerytalnej). Ustalił, że Prezes ZUS w drodze wyjątku przyznał wnioskodawczyni w 1994 r. prawo do wcześniejszej emerytury na podstawie rozporządzenia z 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki w wysokości najniższej. Pozwany organ rentowy decyzją z 8 czerwca 2012 r. przyznał wnioskodawczyni emeryturę powszechną od 22 maja 2012 r. w kwocie 571,38 zł (wnioskodawczyni posiada 10 lat, 3 miesiące i 6 dni okresów składkowych oraz 30 miesięcy okresów nieskładkowych) na podstawie art. 24 ustawy emerytalnej, informując jednocześnie, że ustały przesłanki do pobierania świadczenia (emerytury) przyznanego w drodze wyjątku. Sąd Okręgowy oddalił odwołanie wnioskodawczyni, stwierdzając, że nie może nadal pobierać wyjątkowej emerytury, po nabyciu prawa do emerytury na zasadach ogólnych, gdyż z tą chwilą ustała przesłanka dalszego pobierania emerytury przyznanej w 1994 r. Sąd Apelacyjny uwzględnił apelację wnioskodawczyni. Przyjął, że w jej sytuacji zastosowanie mają przepisy art. 180 ust. 1 pkt 1 oraz art. 195 pkt 5 ustawy emerytalnej, czyli zachowuje prawo do emerytury przyznane przed wejściem w życie ustawy emerytalnej. Oceny tej nie zmienia przyznanie wnioskodawczyni emerytury zwykłej w 2012 r. na podstawie art. 24 ustawy emerytalnej. Pozwany nie wskazał podstawy wstrzymania wypłaty emerytury wcześniejszej dla pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki. Natomiast przepis art. 83 ust. 1 ustawy emerytalnej nie stanowił podstawy przyznania wcześniejszej emerytury i nie jest podstawą do wstrzymania jej wypłaty. Przesłanki przyznania świadczenia wymieniało rozporządzenie z 15 maja 1989 r. i nie należały do nich przesłanki, które są aktualnie zawarte w art. 83 ust. 1 ustawy emerytalnej. W sytuacji gdy wcześniejsza emerytura jest korzystniejsza od emerytury z art. 24, to na podstawie art. 95 ust. 1 ustawy emerytalnej wypłacie podlega świadczenie wyższe.

W skardze kasacyjnej pozwany zarzucił naruszenie art. 83 ust. 1 w związku z art. 95 ust. 1 ustawy emerytalnej polegające na przyjęciu, że wnioskodawczyni po przyznaniu prawa do emerytury na podstawie art. 24 ustawy emerytalnej nadal

zachowała prawo do emerytury przyznanej w drodze wyjątku przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych decyzją z 30 czerwca 1994 r

Wnioskodawczyni wniosła o oddalenie skargi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest zasadna.

Ustawa zasadnicza nie zastrzega niezmienności systemu zabezpieczenia emerytalnego (socjalnego) na niekorzyść świadczeniobiorców (ubezpieczonych). System emerytalny może ulegać zmianom lub modyfikacjom (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 maja 2014 r., K 43/12, dotyczący przepisów ustawy z 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw - wydłużającej i zrównującej wiek emerytalny).

Skarga pozwanego również wywołuje kwestie zasadnicze. Sprawa dotyczy indywidualnego świadczenia przyznanego wnioskodawczyni w drodze wyjątku, co wcale nie oznacza oderwania tego prawa od regulacji powszechnej. Prezes ZUS i pozwany organ rentowy działają tylko na podstawie i w granicach prawa.

Powołane przez Sąd Apelacyjny art. 180 ust. 1 pkt 1 oraz art. 195 pkt 5 ustawy emerytalnej potwierdzają jedynie zachowanie prawa uprzednio nabytego po wejściu w życie tej ustawy. Nie jest to jednak regulacja, które gwarantuje nieutralność świadczenia przyznanego w drodze wyjątku. Nie jest to przedmiotem tych przepisów. Już tylko temporalnie są bezprzedmiotowe w odniesieniu do tych ubezpieczonych, którzy świadczenie w drodze wyjątku nabyli po wejściu w życie ustawy emerytalnej, czy po 1 stycznia 1999 r.

Regulacja z art. 83 ust. 1 obecnej ustawy nie różni się zasadniczo od poprzedniej z art. 65 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (zep). Zachodzi więc ciągłość tych samych rozwiązań. Przesłanką negatywną przyznania świadczenia w drodze wyjątku było i jest to, czy ubezpieczony (poprzednio pracownik) „spełnia warunki wymagane w ustawie do uzyskania prawa do emerytury lub renty”.

Na pytanie czy emerytura powszechna, którą uzyskała ubezpieczona, powoduje ustanie prawa do uprzednio przyznanej jej emerytury w drodze wyjątku, odpowiedź musi być pozytywna. W przeciwnym razie zachodziłaby nierówność między ubezpieczonymi będącymi w sytuacji takiej jak ubezpieczona i tymi ubezpieczonymi, którzy potencjalnie występowaliby o świadczenie w drodze wyjątku już po spełnieniu warunków wymaganych w ustawie do uzyskania prawa do emerytury lub renty. Ochrona wynikająca z prawa nie powinna różnicować niezasadnie sytuacji ubezpieczonych. W podanym przykładzie nie ma wątpliwości, że ta druga grupa ubezpieczonych nigdy nie otrzyma świadczenia w drodze wyjątku. Nie powinno być więc tak, że pierwsza grupa będzie w lepszej sytuacji przez zachowanie prawa do świadczenia uzyskanego w drodze wyjątku i do korzystania z świadczenia korzystniejszego, pozostającego w zbiegu z drugim (powszechnym) świadczeniem.

Prowadzi to do stwierdzenia, przyjmowanego w podobnych sprawach, że w przypadku uzyskania prawa do emerytury powszechnej, emerytura uprzednio przyznana w drodze wyjątku ustaje na podstawie 101 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej.

Przepis art. 83 ustawy emerytalnej (tak samo jak poprzedni art. 65 ustawy o zep) jest zatem przepisem prawa materialnego.

Nie była zasadną argumentacja, że art. 83 ust. 1 ustawy emerytalnej nie stanowił podstawy przyznania wnioskodawczyni emerytury w drodze wyjątku, gdyż podstawę tę stanowiło rozporządzenie z 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi opieki. Rzecz w tym, że gdyby ubezpieczona spełniała warunki do tej emerytury, to nie korzystałaby z dobrodziejstwa prawa do emerytury w drodze wyjątku, czyli przyznanego na podstawie wówczas obowiązującego art. 65 ustawy o zep (obecnie art. 83 ustawy emerytalnej).

Regulacje prawa ubezpieczeń społecznych mają charakter zamknięty, co wynika z braku w nim norm opartych na klauzulach generalnych (zasad współżycia społecznego) i z drugiej strony wobec ścisłego reżimu, dotyczącego przyznania świadczenia w drodze wyjątku, z wyraźnie restrykcyjnym określeniem warunków wyjątkowego świadczenia. Wykluczają uzyskanie takiego świadczenia, gdy

ubezpieczony spełnia warunki wymagane w ustawie do uzyskania emerytury lub renty. Zamknięta regulacja (norma) nie pozwala zatem na stosowanie innych (pozaustawowych) przesłanek, czyli także wzięcia sytuacji materialnej i dochodowej ubezpieczonego. Przeciwnego stanowiska w tej sprawie, czyli zachowania ubezpieczonej prawa do emerytury wyjątkowej nie uzasadnia więc to, że jest osobą o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

W aspekcie procesowym nie ma podstaw, aby w pierw Prezes ZUS musiał wydać odrębną decyzję o ustaniu prawa do świadczenia wyjątkowego, gdyż wywoływałoby to odrębne postępowania odwoławcze administracyjne i sądowe, przy czym to pierwsze byłoby zbędne, skoro z prawa materialnego (art. 83 ust. 1 i art. 101 pkt 1 ustawy emerytalnej) wynika, że dalsze prawo do świadczenia w drodze wyjątku ustaje. Taką wykładnię i stosowanie prawa wcześniej przyjęto w innych orzeczeniach (por. wyroki: Sądu Najwyższego z 9 stycznia 2012 r., III UK 36/11; Naczelnego Sądu Administracyjnego z 2 kwietnia 2001 r., II SA 45/01, z 4 lipca 2001 r., II SA 388/01; Sąd Apelacyjny w Krakowie z 6 marca 2013 r., III AUa 1237/12).

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁶ k.p.c.).

Na podstawie art. 102 k.p.c. odstąpiono od obciążenia wnioskodawczynie kosztami zastępstwa procesowego strony pozwanej.